

UK Forum: Jazyk jako zrcadlo duše

8.11.2025 - Jitka Jiříčková | Univerzita Karlova

Psycholožka Jana Marie Havigerová propojuje ve svém výzkumu i výuce psychologii, matematiku a medicínu. Na Lékařské fakultě v Hradci Králové učí mediky i budoucí zdravotní sestry a současně rozvíjí psycholingvistický výzkum, který ukazuje, jak jazyk odráží naši psychiku i zdravotní stav.

Datum vydání: říjen 2025

Zdroj: Forum, Magazín Univerzity Karlovy

Autorka: Jitka Jiříčková

Foto: Vladimír Šigut

Jana Marie Havigerová se kromě učení věnuje výzkumu, především v oblasti psycholingvistiky. *„Na první pohled se může zdát, že je to úplně mimo medicínu. Jenže psycholingvistika se zabývá mimo jiné i vývojem řeči a jeho poruchami. Já jsem si zamilovala proud, který bych nazvala personální psycholingvistikou – která hledá souvislosti mezi osobností nebo aktuálním psychofyzickým stavem člověka (například stresem) a tím, jak mluví a píše,“* vysvětluje Havigerová. Věří, že psycholingvistika může být cenným nástrojem i při léčbě onemocnění. *„Mým úkolem na LF HK UK ovšem není učit mediky detailně tuto metodu, ale spíš jim ji představit jako zajímavost a možný doplňkový nástroj. Výuka musí obsáhnout řadu dalších témat, takže psycholingvistika zůstává především mým výzkumným tématem, jemuž se věnuji dlouhodobě a ve kterém vidím i potenciál do budoucna,“* uvažuje Jana Marie Havigerová.

Student není číslo

Stěžejní část její výuky směřuje ke studujícím oboru Všeobecná sestra, jimž předává poznatky z vývojové a obecné psychologie. Tyto znalosti jsou důležité pro každodenní praxi – ať už s dospělými pacienty, s dětmi, nebo s jejich rodinami. Ve spolupráci s vedoucí Ústavu preventivního lékařství, profesorkou Lenkou Borskou, připravily sadu dotazníků zaměřených na psychofyzický stav studentů medicíny – sledovaly například jejich osobnost, emoce, míru stresu nebo přítomnost syndromu vyhoření. Se souhlasem studentů jsou jejich výsledky využívány k výzkumným účelům. *„Paní profesorka Borská si všimla, že mnoho studentů pracuje a chtěla zjistit, zda to ovlivňuje jejich studijní výkony. A skutečně – když jsme rozšířili model o tuto proměnnou, ukázalo se, že pracovní zátěž má prokazatelný vliv na výsledky ve studiu,“* konstatuje Havigerová. Co z toho plyne? Především důležité ponaučení pro pedagogy, že by měli vnímat studenty jako individuality a být otevření jejich jedinečným příběhům. *„Někdy máme tendenci si říct: On se nepřipravil, je líný, nemá na to... Přitom realita může být úplně jiná – student je cílevědomý, pracuje, aby si mohl studium vůbec dovolit a dělá, co je v jeho silách,“* dodává.

Dotazník pro uzdravení

Na Ústavu preventivního lékařství LF HK UK jsou realizována také dotazníková šetření určená ženám po léčbě karcinomu prsu, opět ve spolupráci s profesorkou Borskou, která díky své odborné i osobní zkušenosti vnímala, že těmto pacientkám „něco chybí“. Uvědomila si například, že ženy po ablaci prsu netrápí jen bolest, omezení hybnosti nebo psychická zátěž, ale také tak zdánlivě jednoduchá věc, jako je kvalitní spánek. Nemohou ležet na operované straně, jizva bolí – a spánková deprivace pak přináší celou řadu dalších problémů.

„Zjišťovaly jsme, jak na tom tyto ženy se spánkem skutečně jsou, a vytvořily jsme webové prostředí, kde se mohou zaregistrovat a vyplnit o kvalitě spánku a řadu dalších validovaných primárně psychologických dotazníků. Na základě těchto dat pak sestavujeme modely – zkoumáme například, zda spánek funguje jako moderátor, mediátor nebo prediktor uzdravování. Jakmile žena dotazník vyplní, okamžitě dostane zpětnou vazbu přímo do emailu nebo ve webovém rozhraní. Dozví se, jak na tom je ve srovnání s ostatními v populaci či ve srovnání se svými předchozími stavy (dotazník totiž může vyplňovat opakovaně). A současně s výsledkem vždy obdrží tipy a doporučení, co může pro sebe udělat, například jak zlepšit kvalitu spánku,“ představuje projekt jeho spoluautorka.

Tvrdá data, měkké dovednosti

Pokud jde o dovednosti mladých lékařů, domnívá se, že by se měl posunout poměr „tvrdých“ odborných znalostí více směrem k rozvoji „měkkým“ soft skills, které pomáhají správně informace předávat a uplatňovat v praxi. Bez odborných znalostí to samozřejmě nejde, ale způsob, jakým je lékař nebo sestra uplatňuje v kontaktu s pacientem, může být diametrálně odlišný. *„Jedním z témat, která probíráme, je placebo a nocebo efekt. Placebo efekt může nastat už jen tím, že zdravotník něco řekne sebejistě a pozitivně. Naopak nocebo efekt může přijít, pokud je zdravotník nejistý a například pacientovi jen suše doporučí, ať si přečte příbalový leták se všemi riziky. Stejný lék může pacientovi podat buď způsobem, který mu dodá naději a motivaci, nebo způsobem, který v něm vyvolá obavy a nedůvěru,“* srovnává psycholožka.

doc. PhDr. Jana Marie Havigerová, Ph.D.

Vystudovala psychologii na FF Masarykovy univerzity v Brně, kde získala i doktorát (Ph.D.) a rigorózní titul (PhDr.); roku 2017 se habilitovala v oboru Klinická psychologie. Vyučuje a věnuje se výzkumu na LF hK UK (Ústav preventivního lékařství) a současně působí na Pedagogické fakultě UHK. Je autorkou a spoluautorkou řady studií z oblasti psychologie, vzdělávání, komunikace a myšlení; zabývá se například implicitními teoriemi, vztahem mezi jazykovou formou a osobnostními rysy, či rozvojem schopnosti klást otázky u dětí.

<https://www.lfhk.cuni.cz/LFHK-718.html>